

ORIOI, Carme, Pere NAVARRO i Mònica SALES: *Literatura oral a Faió, Favara, Malella i Nonasp*, Calceit: Associació cultural del Mataranya, 2010; «Lo trill», 13.

CATERINA VALRIU

Universitat de les Illes Balears, Departament de Filologia Catalana i Lingüística General
c.valriu@uib.cat

Sembla que en ple segle XXI ja no tingui cap sentit fer recerca de camp en temes com la literatura oral. Vist des de fora, hom pot creure que el patrimoni oral ja ha estat abundantment recollit pels folkloristes del segle XIX i XX, que trescaren bona part del nostre territori lingüístic i feren una esforçada i meritòria tasca de recollida. De fet, és habitual sentir de boca dels especialistes en aquests temes, que la cultura catalana excel·leix entre les del seu entorn per la riquesa de materials arreplegats, pels arxius que contenen materials de fonts orals (com l'extensíssim de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya) i per la bibliografia publicada que fixa aquests textos. Tot i que aquestes asseveracions són ben certes, cal tenir present dos aspectes fonamentals: que la literatura oral mai no pot ser recollida en la seva totalitat —atès que és formada per materials en continu procés de canvi, reelaboració i recreació— i que encara hi ha parts del territori que podem considerar poc explorades. Tenint en compte aquestes dues premisses i a partir de la proposta de completar el treball «Inventario del Patrimonio Etnográfico», que havien dut a terme investigadors de la Universitat de Saragossa, amb un treball acurat sobre la literatura oral de les comarques de parla catalana, es va iniciar la recerca que ha donat lloc a la publicació del llibre objecte del nostre comentari.

Des de fa molts d'anys, la Universitat Rovira i Virgili de Tarragona és capdavantera en estudis del folklore, especialment en temes de narrativa oral. Aquesta posició de lideratge es manifesta, entre moltes altres coses, en la formació de joves investigadors en aquest camp. El llibre és el resultat del treball conjunt de la Dra. Oriol, el Dr. Pere Navarro i la jove investigadora —avui ja també doctorada— Mònica Sales. El resultat d'aquest esforç conjunt és un treball interessantíssim, curosament editat i molt complet. L'obra s'articula en dues parts. A la primera hi trobem un pròleg signat per Artur Quintana, bon coneixedor dels territoris estudiats i també investigador en literatura oral. Seguidament, els tres autors signen una introducció en la qual expliciten la gestació del treball, el procés de recerca i els principals aspectes de la publicació resultant. A continuació, s'explica de manera més detallada la delimitació de l'objecte d'estudi, les fonts d'informació usades, la cronologia i la concreció del treball de camp i el perfil de les persones entrevistades, així com altres indicacions de caràcter específic sobre el procés de recollida de materials i unes pàgines on es descriu breument cada un dels gèneres de literatura oral, amb la intenció que el lector es faci una idea clara i concreta de les categories de materials que trobarà en les pàgines següents. Un clar i alhora

complet apartat sobre les característiques dels parlars de Faió, Favara, Malella i Nonasp en el qual es fa una descripció lingüística de llurs característiques (vocalismes, consonantisme, morfologia i lèxic) i l'acurada informació sobre els criteris de transcripció i edició usats clou aquesta primera part que explica i contextualitza tot allò que trobarem a la segona.

El gruix del llibre és la segona part, que és la transcripció i el comentari dels nombrosos materials recollits. Són 507 documents, una quantitat ben remarcable si tenim en compte l'àmbit geogràfic i el temps dedicat al treball de camp, que despleguen una àmplia i acolorida galeria de gèneres. Així, hi trobem rondalles (d'animals, meravelloses, d'enginy, formulístiques, antirondalles), contarelles, llegendes, tradicions explicatives, relats d'experiències reals, d'exageracions, acudits, fórmules (motius locals, amonestaments, evasives, parèmies, endevinalles, entrebancallengües, fórmules rimades), cançons i cantarelles de temes diversos (burla, bressol, capta, dansa, gresca, joc, màgia, ronda i religió). Finalment, el llibre es clou amb la bibliografia, l'índex de tipus rondallístics citats, un CD que conté una selecció de fragments de les entrevistes i una breu nota biogràfica de cada una de les persones entrevistades. També cal dir que il·lustren el llibre algunes fotografies: panoràmiques dels pobles objecte de recerca, d'alguns indrets d'especial interès, de béns patrimonials (imatges, figures populars, baix relleus) i de les persones entrevistades, que en són els veritables protagonistes. En conjunt, es tracta d'una edició acurada i completa que posa en valor la recerca feta i els resultats obtinguts.

Pel que fa als documents etnopoètics, el primer que cal destacar és la quantitat i varietat. Mònica Sales no va fer aquest treball de camp des de fora, com una observadora, sinó des de dins, des de la interrelació i la coneixença del territori i els qui l'habiten. La investigadora va viure durant dos mesos en un dels pobles estudiats i es va fer una més de la comunitat. Aquesta manera —pausada, vivencial i aprofundida— d'enfocar la recerca donà els seus fruits, atès que li va permetre trencar malfiances, poder elegir els millors informadors i els millors moments per a fer les entrevistes, copsar el context en tota la seva complexitat i afavorir així l'espontaneïtat i la intercomunicació. A més, Sales parlava la mateixa llengua dels seus entrevistats i aquest aspecte —que pot semblar poc important— és essencial. Un primer intent per part de la Universitat de Saragossa de recollir literatura oral en català en aquestes comarques per part d'entrevistadors que s'adreçaven als entrevistats en castellà havia donat uns resultats tan decebedors que resultaren un fracàs.

Els documents es presenten ordenats per gèneres, numerats i sempre amb els mateixos criteris de transcripció. Per la seva varietat i senzillesa, així com per la frescor de l'oralitat que traspuen, resulten una lectura plaent i entretinguda, no només per als interessats en el folklore sinó per a tota mena de públic. A cada document trobem la indicació de qui en va ser l'informador, en quin poble i a quina data. Entre claudàtors la recollectora ens aporta dades relatives al context o indica aspectes com ara dubtes, vacil·lacions, fragments inintel·ligibles, etc. Les

rondalles, a més, es presenten amb un comentari que les contextualitza en el seu grup temàtic i les relaciona amb altres versions del mateix tipus recollides en llengua catalana.

En conjunt, podem dir que l'obra *Literatura oral a Faió, Favara, Maella i Nonasp* constitueix una aportació de qualitat al coneixement del nostre patrimoni oral, demostra que avui encara és factible recollir aquests tipus de materials, que la feina ben feta i en equip sempre dona els seus fruits, posa en valor la llengua i la cultura catalana d'uns territoris de frontera —en els qual sovint hi ha dificultats culturals i instrumentalitzacions polítiques de la realitat lingüística—, complementa la ja extensa bibliografia de materials recollits i mostra la riquesa, varietat i vitalitat de la literatura oral que és alhora profundament local i extraordinàriament universal.

FABRA, Pompeu: *Obres completes*, 9, Barcelona - València - Palma: ECSA - Edicions 62 - Edicions 3i4 - Moll, 2013.

ANDREU SENTÍ

Universitat d'Alacant, Departament de Filologia Catalana
andreu.senti@ua.es

La publicació de les *Obres Completes* de Pompeu Fabra ha arribat al volum novè. Amb aquesta novetat bibliogràfica es clou una obra magna, transcendent i necessària, dirigida per Jordi Mir i Joan Solà, la de posar a l'abast de tothom l'obra fabriana. Després d'haver publicat les gramàtiques, el diccionari, els cursos i manuals, les traduccions, les *Converses filològiques* i l'epistolari, calia un darrer esforç. Aquest volum *nou* aplega diversos materials esparsos que tanquen el cercle i facilitaran enormement la difusió de tot de textos fabrians: conferències, articles, intervencions, etc. Malgrat això, sembla que no s'ha pogut acomplir totalment aquest objectiu. Els mateixos autors es lamenten que hi ha algunes obres que han estat atribuïdes al mestre Fabra que no s'han pogut trobar, com ara la *Catalan Grammar*. En tot cas, el resultat és magnífic. El volum desè arribarà més avant i serà el darrer, però ja no contindrà més obres de Fabra, sinó que tindrà un caràcter instrumental.

El volum que presentem consta de quatre parts. En primer lloc, hi trobem un article sobre el pensament sociolingüístic de Pompeu Fabra emmarcat en el context lingüístic i sociocultural dels segles XIX i XX. A continuació, hi ha les pàgines dedicades a la publicació dels textos fabrians que ha editat, ordenat, justificat i presentat Josep Murgades. Tot seguit, Albert Jané i Jordi Mir presenten una detallada cronologia general de la vida i l'obra de Pompeu Fabra. Finalment, tanca el volum una completíssima bibliografia de les publicacions i estudis sobre l'obra i la figura de Pompeu Fabra, una recerca que ha portat a terme Anna Pineda.